

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Демчук П.В.,

*студент I курсу юридичного факультету
Львівського національного університету ім. Івана Франка*

Одним із природних невід'ємних прав людини вважають право на життя, що є основним з особистих немайнових прав людини, які закріплює та охороняє держава своїми нормативно-правовими актами.

Поряд із поняттям «життя» завжди існує поняття «смерті». Моментом припинення права на життя є момент смерті фізичної особи. Коли йдеться про смерть, то потрібно враховувати, що фізична особа має право виключно на природну смерть, тому в законодавстві України введено абсолютну заборону на евтаназію. В наукових колах існує думка, що проблема евтаназії тісно пов'язана власне з «правом на смерть» як однією з форм реалізації права на життя.

Генеza наукових досліджень походить від філософів - Сократа, Платона, Ф. Бекона, З. Фрейда. Свій подальший розвиток вона знайшла в наукових дослідженнях як правників - С. Стеценка, І. Сенюти, Н. Козлової, В. Грищука, Ю. Дмитрієва, В. Глушкова, І. Сіулянової, А.

Коні, Н. Маклеїна, Г. Романовського, так і як вченими-медиків – Г.А. Івашкевича, С. Долецького, В. Аكوпова. Звісно ж, дана проблема не могла пройти повз уваги теологів, таких як Г. Кришталь.

Аналізуючи сучасні правові доктрини у сфері евтаназії можна виявити поділ науковців на три групи. Перша частина науковців вважає, що право на евтаназію залежить лише від волі людини і рішення про припинення життя повинен висловлювати власне пацієнт, аргументуючи це тим, що жодна інша людина не може визначити, чи є життя благом для хворого, чи воно йому приносить страждання. Друга група науковців розглядає право на евтаназію в контексті права на гідну смерть, що впливає з права на життя. Третя група науковців категорично заперечує право на евтаназію, аргументуючи це тим, що легалізація евтаназії може призвести до зловживань як медичних працівників, так і родичів хворого.

Як зазначає в своїй статті В. Ворона, автори правових доктрин в сфері права на евтаназію, з огляду на те, що насамперед це – етична проблема, використовують також етико-філософські джерела, бо в них проблема евтаназії визначається в контексті добра і зла. Але досить складно розглядати проблему евтаназії в цьому контексті, тому що в кожній людині свої уявлення про добро і зло. [1, 199]

При вирішенні питання евтаназії в Україні потрібно використовувати досвід країн, які успішно запровадили цей інститут в свою національну юридичну практику. Частина країн легалізувала евтаназію в повному обсязі, ще певна частина не визнає пасивну евтаназію кримінально караним діянням, і, як наслідок, не запроваджує ніякого покарання за його скоєння.

Нідерланди є першою країною, яка легалізувала евтаназію законом «Про переривання життя та самогубство за допомогою лікаря» 10 квітня 2001 року. За цим законом евтаназія або допомога в самогубстві є кримінально караним діянням в двох випадках: якщо лікар не повідомив про здійснення евтаназії або про допомогу в здійсненні самогубства, а також в випадку несумлінного виконання всіх вимог, вказаних у законі. Законодавство Нідерландів встановлює такі вимоги при проведенні активної евтаназії: 1) хворий відчуває невимовні страждання, які необхідно полегшити; 2) хворий повинен самостійно, з власної волі звернутися до лікаря з проханням допомогти йому померти; 3) перш ніж здійснити процедуру евтаназії лікар повинен проконсультуватися зі ще одним незалежним спеціалістом. [2]

Бельгія - друга після Нідерландів країна, - де легалізована процедура евтаназії в активній формі у травні 2002 року. Відповідно до закону пацієнт, який вимагає евтаназії, повинен бути невиліковно хворим, повнолітнім, а також повинен викласти прохання добровільно в письмовій формі. [3]

Також евтаназія в повному обсязі легалізована в Люксембурзі. Законодавство країн, що легалізували евтаназію в основному базуються на тих законах, які були прийняті в Нідерландах, однак з певними змінами.

29 грудня 2004 року французький парламент схвалив законопроект про пасивну евтаназію. В ньому зазначено, що людина, яка знаходиться на фінальній стадії захворювання, має право своїм рішенням обмежити або зовсім припинити лікування, може отримувати сильні знеболюючі речовини, навіть якщо вони обмежать страждання або прискорять смерть. [4]

28 квітня 2010 року Шведський національний комітет охорони здоров'я та соціального забезпечення прийняв рішення про дозвіл проведення пасивної евтаназії, тобто відключення пацієнта від системи життєзабезпечення. [5]

Країн, які легалізували пасивну евтаназію, значно більше, ніж країн, що закріпили законодавчо дозвіл проведення активної евтаназії. Це обумовлено значними морально-етичними проблемами чи можливістю виникнення зловживань при легалізації активної форми досліджуваного явища.

Частиною першою статті 27 Конституції України закріплено, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Законодавець встановлює це право як перше з невід'ємних прав людини, а ст. 3 Конституції закріплює положення, за яким людина, її життя та здоров'я, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ці права та їх гарантії складають зміст і спрямованість діяльності держави. [6]

Щодо пасивної евтаназії існує точка зору, що вона дозволена навіть в українському законодавстві. Мова йде про ст. 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка проголошує право пацієнта на відмову від медичного втручання. З цією точкою зору важко погодитися, оскільки право на відмову від медичного втручання - суб'єктивне законне право пацієнта, що може бути реалізоване шляхом відсутності згоди на медичне втручання. У той же час евтаназія - це посягання на індивідуальну свободу однієї людини й обов'язку іншої. [7, 165]

Конституційна норма, закріплена в ст. 27, знаходить свій подальший розвиток в ст. 281 Цивільного кодексу України, якою забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. [8]

Згідно з ч. 3 ст. 52 «Основ законодавства про охорону здоров'я» медичним працівникам «забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умиртвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждання». [9]

В. Гришук зазначає, що це законодавче формулювання викликає два застереження. Перше стосується кола суб'єктів заборони. Видається неправильним підхід, коли пряма заборона здійснення евтаназії стосується лише медичних працівників, а про фармацевтичних працівників та інших осіб нічого не сказано. Очевидно, що така формальна заборона має стосуватися всіх без винятку суб'єктів. Друге застереження стосується відсутності в згаданій ч. 3 ст. 52 Основ вказівки на відповідальність за порушення заборони евтаназії. [10]

Нажаль сучасне українське суспільство, має певну кількість вад, серед яких є корисливість або бажання збагатитися (покращити свій матеріальний стан) за рахунок інших осіб, тому необхідно настільки досконало та повно регулювати інститут евтаназії, а також комплектувати контрольні органи такими фахівцями, які не піддаватимуться на досить велике бажання вчинити не згідно з законом, а задля власної вигоди.

Існуючий поділ евтаназії на пасивну та активну можна використати як етапи впровадження інституту евтаназії в Україні, оскільки правове регулювання пасивної евтаназії в світовій практиці є більш поширеним, ніж активної, а також пасивна евтаназія не передбачає проведення активних дій, що полягають в позбавленні пацієнта життя.

Впроваджуючи пасивну евтаназію (як перший етап) варто використати право особи в заповіті визначити власну долю, тобто зазначити, що робити медичним працівникам у випадках тривалого знаходження особи в комі, чи інших станах, які зумовлюють неможливість особи самостійно приймати рішення.

В правовій нормі, яка закріплюватиме пасивну евтаназію варто визначити такі умови її застосування:

1. Ознайомлення хворого з власним діагнозом, можливими методами лікування та альтернативами.

2. Створення та діяльність колеги лікарів-спеціалістів, які даватимуть висновок про стан хворого, їх рішення про непотрібність подальшого підтримування життя повинно бути однотайним.

3. Наявність висновку науково-дослідного інституту щодо неможливості лікування цієї хвороби іншими методами та перспективи розробок у цій галузі охорони здоров'я.

4. Прохання хворого позбавити його від страждань, що було неодноразово висловлене в письмовій формі і належним чином посвідчене головним лікарем лікувальної установи.

5. Згода близьких родичів хворого

Застосування активної евтаназії передбачає значно серйозніше та глибше правове регулювання, яке буде передбачати створення спеціального державного органу, який здійснюватиме управління цими

процедурами та створення спеціального медичного закладу, що матиме монополістичне право на проведення евтаназії, підбір персоналу якого повинен здійснюватися за особливими критеріями, які визначатимуться актами вищого органу виконавчої влади.

Таким чином, при запровадженні правового регулювання процедури евтаназії в національному законодавстві необхідно враховувати практику європейських країн з цього аспекту діяльності. Впроваджувати евтаназію варто поступово – спочатку пасивна, а потім активна. При виникненні значних соціальних суперечностей можна винести питання про затвердження закону на всеукраїнський референдум.

Список використаних джерел

1. *Ворона В.А.* Право на евтаназію як складова права людини на життя / В.А. Ворона// *Право України*. – 2010. – № 5. – С. 199–205.
2. *Euthanasia and assisted suicide control act takes effect on April 1, 2002*, Press release of Netherlands Ministry of Justice, published on March 26, 2002. <http://english.justitie.nl/currenttopics/pressreleases/archives2002/-euthanasia-and-assisted-suicide-control-act-takes-effect-on--april-.aspx>
3. *Harris N.M.* The euthanasia debate // *J. R. Army. Med. Corps.* - 2001. - Vol. 147, №3. - P. 367-370.
4. *LOI n° 2005-370 du 22 avril 2005 relative aux droits des malades et à la fin de vie* // *JORF n°95 du 23 avril 2005 page 7089*
5. *311.0 Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937* // *AS 54 757*
6. Конституція України // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141
7. *Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я.* Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.
8. Цивільний кодекс України // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст.356
9. *Основи законодавства про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року* // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, N 4
10. *Гришук В.* Еутаназія: кримінально-правові проблеми // <http://www.lawyer.org.ua/?d=321&i=&w=r>

Науковий керівник: Раданович Наталя Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент